

Luomukeruualueilta euroja Päijät-Hämeessä

LOPPURAPORTTI

Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme

Hankenumero	83293
Rahoitus	Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelma 2014–2020 Hämeen ELY-keskus
Toimenpide	1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet, kehittäminen
Hankealue	Päijät-Häme (pl. Orimattila ja Iitti)
Toteutusaika	1.1.2019 – 30.6.2021

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Sisällys

YHTEENVETO	3
1. Hankkeen taustaa	4
2. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet.....	4
3. Hankkeen toteutus	5
3.1 Tiedotus	6
3.2 Luomukeruualueiden sertifiointi	8
3.3 Luonnontuotteet	8
3.4 Yritysselvitys	9
3.5 Luonnontuotteiden kerääjät	9
5. Hankkeen resurssit	10
4.1 Kustannukset, rahoitus ja henkilöstö	10
4.2 Raportointi ja seuranta.....	11
6. Tulosten arviointi ja jatkotoimenpiteet.....	12
Allekirjoitukset.....	14

YHTEENVETO

Luomukeruualueilta euroja -hankkeen päätarkoituksena oli selvittää, miten mhy Päijät-Hämeen alueen metsänomistajat voivat saada lisätuloja luonnontuotteista ja miten he voivat hyödyntää luomukeruualueiden sertifiointia.

Hankkeessa selvitettiin luonnontuotteiden hyödyntämismahdollisuuksia Päijät-Hämeessä, metsänomistajien kiinnostusta niiden hyödyntämiseen, luonnontuotteiden myyntikanavia ja ostajia, luomukeruualueiden sertifiointin mahdollisuuksia ja metsänomistajien mielipiteitä sertifiointiin liittyen. Luonnontuotteiden hyödyntämisestä ja metsien luomusertifiointista tiedotettiin metsänomistajia muun muassa infotilaisuuksissa, mhy:n tiedonvälityskanavissa ja hankkeen aikana kerätyn sähköpostilistan kautta. Infotilaisuuksia järjestettiin 17 eri puolilla hankealuetta.

Hankkeessa saatiin luotua innostusta hyödyntää luonnontuotteita ja perustaa luomukeruualueita, ja saatiin mahdollisia luonnontuotteiden kerääjiä ja ostajia yhteen. Uusia luomukeruualueita saatiin alueelle vain yksi, mutta alueella oli vahvaa kiinnostusta sertifiointiin liittymiselle. Hankealueella nousi kiinnostus alkaa hyödyntää mahlaa hankkeen aikana. Tämä johti kahteen uuteen hankkeeseen: ”Mahlaa metsästä markkinoille” ja ”Mahla – koivun eliksiiristä lisäarvoa maaseudulle”.

Hankealueena oli mhy Päijät-Hämeen alue, eli Päijät-Hämeen kunnat Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Padasjoki ja Sysmä. Hankkeen hyödynsaajina olivat hankealueen maaseutu ja asukkaat, jotka hyödynsivät luonnontuotteita tai olivat niistä kiinnostuneita. Hanke keskittyi metsänomistajiin.

1. Hankkeen taustaa

Metsänomistajat saavat metsätulonsa lähes yksinomaan puun myynnistä. Metsien monikäyttö on Suomessa perinteisesti laajaa ja sen merkitys korostuu yhä tulevaisuudessa. Metsät tarjoavat monipuolisia tuotteita, ja niiden hyödyntämiseen on nyt herätty. Luonnontuotteiden hyödyntäminen tarjoaa lisätuloja metsänomistajille.

Luonnontuoteala on voimakkaasti kasvava ala. Suuremmissa mittakaavassa luonnontuotteita ei ole hyödynnetty ennen, lukuun ottamatta metsän jalostukseen käytettävien siementen keruuta. Luonnontuotteiden kysyntä on kasvanut merkittävästi, mutta ala on vasta kehittymässä, eikä toimivia raaka-aineen hankintaketjuja ole. Suurin pullonkaula alalla on nimenomaan raaka-aineen saatavuus. Tiedotus metsänomistajille luonnontuotteiden hyödyntämismahdollisuuksista on tärkeää raaka-aineen saannin kannalta. Osa luonnontuotteista vaatii metsänomistajan luvan keruuseen. Raaka-aineen talteen ottoon liittyy vahvasti myös niiden käsittely. Suurin osa luonnontuotteista on toimitettava heti keruun jälkeen käsiteltäväksi. Luonnontuotteiden laaja-alainen hyödyntäminen vaatisi tuotantotiloja, joissa tuotteita voidaan käsitellä, kuten kuivata, pakastaa tai pakkaskuivata.

Suomen ehdoton valtti luonnontuotteiden viennissä on luonnon puhtaus. Lähestulkoon koko Suomi soveltuukin luomukeruualueeksi, josta voidaan kerätä luomusertifioituja luonnontuotteita. Suurin osa sertifioiduista luomumetsistä sijaitsee Pohjois-Suomessa, mutta viime aikoina metsiä on alettu sertifioida myös etelämpänä. Sertifiointi on usein välttämätöntä luonnontuotteiden vientikaupassa. Luomusertifioiduilla tuotteilla on kova kysyntä mm. Keski-Euroopassa ja Kiinassa. Luomusertifioiduista tuotteista saa myös parempaa hintaa.

Vain harva metsänomistaja tietää metsien luomusertifiointista, koska asia on niin uusi. Asia tulee tehdä ensin tunnetuksi ja kertoa metsänomistajille, miten he voisivat hyötyä sertifiointista. Itä-Suomessa on huomattu luonnontuotteisiin liittyvien hankkeiden yhteydessä, että luomu voi sanana aiheuttaa ensin torjuntaa, jos se rinnastetaan metsien suojeluun.

2. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena oli tiedottaa ja auttaa metsänomistajia keruutuotteiden hyödyntämisessä raaka-aineen keruusta lähtien tuotteiden myyntiin. Metsänomistajia opastettiin erilaisten keruutuotteiden hyödyntämisessä ja avustettiin raaka-aineen myyntikanavien löytämisessä.

Tärkeänä tavoitteena hankkeessa oli lisätä tietoa luomusertifiointista mhy Päijät-Hämeen alueella. Luomusertifiointista kerrottiin tiedotteissamme ja tiedostustilaisuuksissa. Sertifiointin käytännön toteutusta selvitettiin muilta toimijoilta, koska sertifiointi on tällä hetkellä muutoksessa. Hankkeen tarkoituksena oli luoda pohja metsien luomusertifiointiin tiedotuksen kautta ja keräämällä listaa kiinnostuneista metsänomistajista. Tarkoituksena oli selvittää myös, mikä toimija voisi toimia sertifiointissa selvittäjänä.

Hankkeen tavoitteena oli myös edesauttaa verkostoitumista keruutuoteyritysten, metsänomistajien ja metsänhoitoyhdistyksen välillä. Hankkeessa oli tavoitteena selvittää alueellamme toimivia keruutuotteiden ostajia, ja sellaisia ostajia, jotka voisivat laajentaa toimintaansa alueellemme, jos raaka-ainetta olisi saatavilla. Toisaalla selvitimme millä tavoin raaka-aineen hankintaa voidaan organisoida. Yksittäiset myyjät olisi saatava yhteen esimerkiksi keruusuuskunnan perustamisen kautta. Metsänhoitoyhdistys voisi mahdollisesti toimia metsänhoitotoimenpiteiden yhteydessä kerättävien tuotteiden välittäjänä.

Keruutuotteiden valikoima on laaja ja monien tuotteiden saatavuus riippuu satoisuudesta. Hankkeen tavoitteena oli selvittää, mitä tuotteita alueellamme kannattaa hyödyntää, eli mikä on niiden saatavuus ja mitä alueeltamme ollaan valmiita ostamaan. Esimerkiksi mahlan tuotannolla on mahdollisuus saada tuntuvat lisätulot koivikoista, mutta mahlan pilaantuvuuden takia ostajan tulee sijaita lähellä.

Hankkeen tavoitteena oli saada luomusertifioituja keruutuotemetsiä Päijät-Hämeeseen. Metsänomistajat saivat tietoa, kuinka he pystyvät hyödyntämään keruutuotteita ja saamaan niistä lisätuloja. Raaka-aineen saatavuuden paraneminen voi tuoda uusia keruutuoteyrittäjiä alueelle. Hankkeen tarkoituksena oli antaa sysäys luomukeruutuotteisiin pohjautuvan liiketoiminnan kehittymiselle Päijät-Hämeessä.

3. Hankkeen toteutus

Hankkeen alussa keskityttiin keräämään tietoa luonnontuotteista ja luonnontuotealan yrityksistä. Ensimmäinen infotilaisuus pidettiin huhtikuun alussa 2019. Ensimmäisen vuoden aikana pidettiin seitsemän infotilaisuutta. Vuonna 2020 pidettiin viisi infotilaisuutta ja vuonna 2021 myös viisi tilaisuutta. Vuoden 2020 alussa tehtiin luonnontuotekortteja ja esite luomukeruualueiden sertifiointista. Covid-19- epidemian aikaisten rajoitusten aikana tehostettiin tiedotusta tekemällä uutiskirjeitä luonnontuotteista ja muutama video luonnontuotteiden keruusta.

Hankkeen toteutusaika oli 1.1.2019- 30.6.2021. Alun perin suunniteltu toteutusaika oli vuosi 2019. Hankkeelle haettiin kaksi jatkoaikaa. Jatkoajat olivat hyödyllisiä hankkeen toteutuksen kannalta, koska luomukeruualueiden sertifiointin ohjeistus oli tarkastelun alla ruokavirastossa, ja koska kymmenen infotilaisuuden järjestäminen vuoden aikana olisi ollut haastavaa. Hankkeen toteutusta muutti myös Covid-19- epidemia. Tapaamiset jäivät pois ja verkostoituminen kärsi, mutta toisaalta hankkeessa saatiin järjestettyä alueellisesti laajoja ja laadukkaita webinaareja yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Hankealueena oli mhy Päijät-Hämeen alue, eli Päijät-Hämeen kunnat Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Padasjoki ja Sysmä. Hankkeen infotilaisuuksia järjestettiin eri puolilla hankealuetta.

Hankkeen hyödynsaajina olivat hankealueen maaseutu ja asukkaat, jotka hyödynsivät luonnontuotteita tai olivat niistä kiinnostuneita. Hanke keskittyi metsänomistajiin, mutta

hankkeen tilaisuuksiin osallistui myös henkilöitä, joilla ei ole omaa metsää, sekä luonnontuotealan yrittäjiä ja sidosryhmien edustajia.

3.1 Tiedotus

Tiedotuksella oli hyvin tärkeä rooli hankkeessa. Luonnontuoteala on vasta kehittyvä ala, jota ei tunneta kovin hyvin. Samoin luomukeruualueiden sertifiointi oli hankkeen alussa täysin uusi asia monille. Hankkeessa keskityttiinkin tiedottamaan laaja-alaisesti luonnontuotteiden hyödyntämisestä ja luomukeruualueiden sertifioinnista.

Hankkeessa toteutettiin tiedotusta kaikissa mhy Päijät-Hämeen kanavissa: kotisivulla oli oma hankesivu (<https://www.mhy.fi/paijat-hame/tietoa-meista/hanketoiminta/luomukeruualueilta-euroja>), facebook- sivulla ja sähköisessä uutiskirjeessä tiedotettiin tapahtumista ja lehdissä oli juttuja luonnontuotteista ja luomukeruualueiden sertifioinnista, sekä mainoksia tilaisuuksista. Hankkeen alussa tehtiin hanke-esite, jota jaettiin mhy:n omissa, sekä sidosryhmien tapahtumissa. Hankkeen alussa tehtiin myös lehdistötiedote, joka meni läpi muun muassa Etelä-Suomen Sanomiin ja Aarre- lehteen. Hanketyöntekijä verkostoitui osallistumalla alueen muiden hanketoimijoiden tilaisuuksiin. Luonnontuotealan hanketyöntekijät ympäri Suomen kokoontuvat verkossa noin kerran kuussa kuulemaan ajankohtaisista asioista ja hanke kuulumisista. Kokouksissa oltiin mukana noin joka toinen kuukausi. Kokousten kautta syntyi hankeyhteistyötä.

Hankkeesta tiedotettiin myös sidosryhmien tapahtumissa, jotka toimivat hyvinä verkostoitumiskanavina. Tapahtumissa jaettiin hankkeen esittelymateriaaleja ja joissakin tilaisuuksissa hanketyöntekijä piti esityksen hankkeesta. Luonnonvarakeskuksen ja Metsäkeskuksen järjestämässä webinaarissa ”Kohti kasvukautta” hanketyöntekijä piti esityksen, jonka aiheena oli metsänhoitoyhdistys toimijana luonnontuotealalla.

Hankkeen aikana kerättiin sähköpostilistaa, johon saatiin koottua yhteensä 193 metsänomistajaa, luonnontuotealan yritystä ja sidosryhmän edustajaa. Ryhmälle lähetettiin tiedotusta hankkeen tapahtumista, luonnontuote- uutiskirjeitä ja ajankohtaista tiedotusta luonnontuotteiden hyödyntämisestä.

Hankkeessa suunniteltiin ja teetettiin esitteet luomukeruualueiden sertifioinnista ja viidestä luonnontuotteesta (koivun mahla, pakurikäpää, pihka, kuusenkerkkä ja koivun silmu ja lehti). Esitteitä jaettiin infotilaisuuksissa, annettiin jakoon sidosryhmille, lähetettiin postitse ja laitettiin esille mhy:n toimistoille.

Hankkeen aikana toteutettiin 17 infotilaisuutta. Näistä 13 oli suunnattu metsänomistajille, kolme luonnonvara-alan opiskelijoille ja yksi 4H- nuorille. Yksi infotilaisuus pidettiin metsänhoitoyhdistyksen kesätapahtumassa Metsäiltamissa, johon osallistui satoja metsänomistajia. Infotilaisuuksiin osallistui yhteensä 348 henkilöä (Metsäiltamat ei mukana). Covid-19- epidemian aikana infotilaisuudet pidettiin pääasiassa webinaareina. Kaksi tilaisuutta

jouduttiin perumaan. Infotilaisuuksien materiaaleja ja pihka ja pettu- tilaisuudesta myös video, laitettiin nähtäville kotisivun hankesivulle.

Tiedotustilaisuuksissa kerrottiin luonnontuotteista ja niiden kaupallisesta hyödyntämisestä, sekä luomukeruualueiden sertifiointista. Metsäkeskuksen kanssa järjestettiin webinaareja luomukeruualueiden sertifiointista eri metsänomistajaryhmille; yksityismetsänomistajille, luomuviljelijöille, yhteismetsille ja kunnille.

Pidetyt infotilaisuudet:

- Mahdollisuuksien mahla ja pakuri 3.4.2019 (45 hlö)
- Lisätuloja luomukeruualueiden kuusenkerkästä ja koivunlehdistä 16.5.2019 ProAgria Etelä-Suomen kanssa (40 hlö)
- Lisätuloja metsien villiyrteistä tuotteistamalla 12.6.2019 (23 hlö)
- Lisätuloja metsien villiyrteistä tuotteistamalla 10.7.2019 (24 hlö)
- Suomen Agrometsän pakurin ja lakkakäävä ympäysnäytös Metsäiltamissa 10.8.2019
- Pihka ja pettu nykypäivänä 21.8.2019 (17 hlö)
- Taimikoista tuloja koristehavujen myynnillä 18.9.2019 (26 hlö)
- Luonnontuote- ja luomukeruualueiden sertifiointi-info Salpauksen luonnonvara-alan opiskelijoille 5.3.2020 (14 hlö)
- Luomuluonnontuotteiden tuottaminen ja alueiden sertifiointi luomukeruualueiksi-webinaari luomuviljelijöille 21.4.2020 Metsäkeskuksen kanssa (25 osallistujaa)
- Luomuluonnontuotteiden tuottaminen ja alueiden sertifiointi luomukeruualueiksi-webinaari yksityismetsänomistajille 29.4.2020 Metsäkeskuksen kanssa (50 hlö)
- Luomuluonnontuotteiden tuottaminen ja alueiden sertifiointi luomukeruualueiksi-webinaari yhteismetsätoimijoille 6.5.2020 Metsäkeskuksen kanssa (5 hlö)
- Perehdy pakuriin 17.9.2020 Pro Pakuri Finland- yhdistyksen kanssa (7 hlö)
- Luomuluonnontuotteista nostetta kuntien elinkeinoelämälle- webinaari 16.4.2021 Metsäkeskuksen kanssa (21 hlö)
- Luonnontuote- ja luomukeruualueiden sertifiointi- info Salpauksen luonnonvara-alan opiskelijoille 15.4.2021 (10 hlö)
- Luonnontuote- ja luomukeruualueiden sertifiointi- info Salpauksen luonnonvara-alan opiskelijoille 28.4.2021 (10 hlö)
- Villiyrtti-info 4H:n kautta 5.5.2021 (5 hlö).
- Luonnontuotteiden ja luomun hyödyntäminen Päijät-Hämeen alueella 19.5.2021 (26 hlö).

Perutut tilaisuudet:

- Luonnontuotteiden mahdollisuudet- tapahtuma oli suunniteltu Metsäkeskuksen ja ProaAgria Etelä-Suomen kanssa 18.3.2020. Peruttiin covid-19- epidemian rajoitusten takia (ilmoittautuneita oli 60 hlö)
- Perehdy pakuriin- tilaisuus 3.9.2020 Asikkalassa. Peruuntui vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

3.2 Luomukeruualueiden sertifiointi

Hankkeen alkaessa luomukeruualueiden sertifiointissa oli käynnissä muutosprosessi. Sen myötä Suomen luomukeruualueiden pinta-ala pienentyi merkittävästi. Selvittäjämallilla toteutettava sertifiointi vaikeutui. Tämä malli soveltuu parhaiten alueille, joissa toimii luonnontuotteiden ostajia, joiden ostomäärät ovat isoja. Yksityinen metsänomistaja ei saa taloudellista hyötyä tästä mallista ainakaan tällä hetkellä, koska tuloja voi saada vain selvittäjä keruualuekarttojen myynnillä. Tämän takia hankkeessa keskityttiin perusmalliin, jossa metsänomistaja liittyy itse luomuvalvontaan. Perusmallin sertifiointissa tulee vuosittain usean sadan euron kustannukset, mutta metsänomistajat voivat hyödyntää vapaasti luonnontuotteita ja myydä niitä luomusertifioituna jalostajille.

Luomukeruualueiden sertifiointin tiedotuksessa pääpaino oli yksityismetsänomistajissa. Isojen maanomistajien lähtemistä mukaan luomuluonnontuotteiden tuottamiseen alueellamme jarruttaa luonnontuotteiden ostajien puute. Isoja maanomistajia lähestyttiin tiedotuskirjeellä ja kutsulla luomuluonnontuotteiden tuottamisaiheiseen webinaariin. Kohderyhminä webinaarissa olivat kaikki alueen luomuviljelijät ja yhteismetsät. Hankkeen lopulla pidettiin myös luomuaiheinen webinaari kunnille, jossa oli mukana kuntia ympäri Suomen. Kuntiin myös soitettiin ja tiedotettiin luomukeruun mahdollisuuksista.

Metsänomistajia neuvottiin luomualueiden sertifiointissa (noin 15 hlö). Kyseiset metsänomistajat olivat hyvin kiinnostuneita liittämään metsänsä luomusertifiointiin, mutta he jäivät pohtimaan asiaa kuullessaan sertifiointin kustannukset.

Hankkeen aikana saatiin perustettua tiettävästi yksi luomukeruualue. Kyseisellä keruualueella metsänomistaja hyödyntää luonnontuotteita monipuolisesti.

Hankkeen aikana toteutettiin kyselytutkimus, joka lähetettiin Mhy Päijät-Hämeen jäsenille. Vastauksia saatiin 202 metsänomistajalta. Kyselyssä selvisi, että luomukeruualueiden sertifiointi oli täysin uusi asia joka kolmannelle kyselyyn vastanneelle. Kolmasosa vastaajista ei ollut kiinnostunut sertifiomaan metsiään. Yli puolet ilmoitti tarvitsevansa lisää tietoa sertifiointista ennen päätöksentekoa. Sertifiointi kiinnosti varsinkin siinä tapauksessa, että siitä on taloudellista hyötyä tai se ei tuota kustannuksia tai vaivannäköä.

3.3 Luonnontuotteet

Luonnontuotteista kerättiin tietoa yhteen. Hankkeen alussa otettiin selvää erilaisista luonnontuotteista ja niiden taloudellisista hyödyntämismahdollisuuksista alueellamme. Luonnontuotteista tarkasteltiin saatavuutta, keruuajoja, keruun toteutusta, käsittelyä ja myyntikanavia metsänomistajien näkökulmasta. Erityistä painoarvoa saivat tuotteet, joita voi kerätä metsänhoitotoimenpiteiden yhteydessä. Luonnontuotteista kerättyä tietoa jaettiin infotilaisuuksissa, luonnontuotekortteja jakamalla, mhy tiedotuskanavissa, sähköpostilistan henkilöille uutiskirjeen muodossa ja hankkeen lopussa jakamalla ”Luonnontuotteiden taloudelliset hyödyntämismahdollisuudet ja metsien luomusertifiointi Päijät-Hämeessä”- selvitystä.

Luonnontuotteiden hyödyntämishalukkuudesta saatiin tietoa metsänomistajille teetetystä kyselystä. Kysely osoitti, että luonnontuotteita hyödynnetään yleisesti, mutta pääasiassa omaan käyttöön. Kolmasosaa vastaajista kiinnosti luonnontuotteiden kaupallinen hyödyntäminen. Eniten kiinnosti luonnontuotteiden myynti verovapaasti, eli tuoreena. Vain muutama vastaaja oli jo myynyt luonnontuotteita. Moni vastaajista koki tarvitsevansa lisää tietoa luonnontuotteiden tunnistamisesta ja hyödyntämisestä.

3.4 Yritysselvitys

Hankkeen alussa selvitettiin, mitä luonnontuotealan yrityksiä alueellamme toimii. Yrityksiä selvitettiin myös kauempaa tuotteiden laajemman kysynnän hahmottamiseksi. Osa luonnontuotteista on mahdollista toimittaa ostajalle kauemmaskin, kuten pihka ja kuivattuna pakuri. Luonnonyrtit, kuten kuusenkerkkä, koivunlehti ja nokkonen on toimitettava ostajalle saman päivän aikana, milloin ne on kerätty, tai käsiteltävä ne itse. Pieniä määriä on mahdollista kuivata itse tai pakastaa, mutta isompien määrien käsittely vaatisi tuotantotiloja ja laiteinvestointeja.

Hankkeen aikana haastateltiin 27 luonnontuotealan yritystä puhelimitse tai tilaisuuksien yhteydessä. Yrityksiltä selvitettiin raaka-aineen hankintaa; mitä luonnontuotteita he hankkivat, ostavatko he niitä tuoreena vai käsiteltynä, mistä he hankkivat raaka-aineensa ja tarvitsevatko he lisää myyjiä. Yrityksistä, jotka voisivat ostaa raaka-ainetta Päijät-Hämeestä, koottiin lista, jota jaettiin infotilaisuuksissa ennen Covid-19- epidemiaa. Hankkeen lopulla listaa päivitettiin ja jaettiin hankkeen sähköpostilistan kautta.

Hankkeessa selvitettiin myös muiden kuin varsinaisten luonnontuotealan yritysten luonnontuotteiden hyödyntämistä. Luonnontuotteita hyödynnetään muutamilla matkailutiloilla, pitopalveluyrityksissä ja useissa luontomatkailuyrityksissä. Tyypillistä näille yrityksille on, että he poimivat itse tarvitsemansa luonnontuotteet.

3.5 Luonnontuotteiden kerääjät

Hankkeen aikana selvitettiin metsänomistajien kiinnostusta luonnontuotteiden keruuseen. Myös mahdollisia kerääjien ryhmiä selvitettiin. Infotilaisuudet, niin omat kuin sidosryhmienkin järjestämät, olivat hyviä kohtaamispaikkoja. Tilaisuudet vetivät hyvin metsänomistajia ja myös muita henkilöitä, jotka olivat kiinnostuneita luonnontuotteiden keruusta.

Metsänomistajakysely ja keskustelut metsänomistajien kanssa infotilaisuuksissa ja puhelimitse osoittivat sen, että Päijät-Hämeessä on kiinnostusta luonnontuotteiden kaupalliseen hyödyntämiseen. Aktiivisia luonnontuotteiden kerääjiäkin on jo useita, mutta toimintaa rajoittaa ostajien puute. Päijät-Hämeessä on varsinaisia luonnontuotealan yrityksiä alle kymmenen, ja he ostavat tällä hetkellä pieniä määriä luonnontuotteita. Hankkeessa suunniteltiin alustavasti mahlan keruuta paikalliselle jalostajalle. Lopulta mahlan keruun pilotointi päätettiin toteuttaa erillisessä

hankkeessa. Mahlan kerääjien tiedustelu osoitti kuitenkin sen, että kun kysyntää tulee jostakin luonnontuotteesta, myös kerääjiä löytyy. Hankkeessa luotu sähköpostilista toimi tässäkin tiedustelussa tehokkaana tiedonvälityskanavana.

Monilla isommilla luonnontuoteyrityksillä on keruuryhmiä, jotka he kouluttavat itse. Tällä tavoin yrittäjät voivat varmistaa tuotteiden korkean laadun ja saatavuuden. Suurten määrien keruu on kustannustehokkainta ryhmissä. Yrittäjä voi esimerkiksi pitää keruupaikalla kylmäautoa, jotta kerättävä luonnontuote saadaan heti viilennettyä.

Mahdollisia luonnontuotteiden kerääjäryhmiä voivat olla muun muassa 4H- yhdistykset, koululaiset, opiskelijat, urheiluseurat ja muut seurat, sekä maahanmuuttajat. Hankkeessa tehtiin yhteistyötä Asikkalan 4H- yhdistyksen ja Koulutuskeskus Salpauksen kanssa. ProAgria Etelä-Suomen ”Luonnonyrteistä bisnestä”- hankkeessa selvitettiin kiinnostuneita villiyrteiden kerääjäryhmiä, jonka vuoksi hankkeessa jätettiin tätä työtä vähemmälle. ProAgria Etelä-Suomi piti infotilaisuuden Lahden 4H- yhdistykselle ja maahanmuuttajille Heinolan kansalaisopiston kautta. Kyseisessä hankkeessa kehitettiin myös luonnonyrteiden kerääjäverkostoa, jossa olimme mukana.

Luonnontuotteiden ostajien vähyyden vuoksi hankkeessa ei kehitetty luonnontuotteiden keruuta pidemmälle. Keruun järjestämisen vaihtoehtoja voisi miettiä sitten kun kysyntä kasvaa. Tutkimisen arvoinen vaihtoehto on osuuskuntamalli.

5. Hankkeen resurssit

4.1 Kustannukset, rahoitus ja henkilöstö

Hankkeen kustannukset olivat 60 135,3 euroa ja myönnetty rahoitus 59 418 euroa. Hanke toteutettiin 100 % julkisella tuella tiedonvälityshankkeena (osaamisen, tiedonvälityksen, innovoinnin ja yhteistyön lisääntymiseen tähtäävät toimenpiteet).

Kustannukset koostuivat pääasiassa palkkakustannuksista, jotka olivat 64 % kokonaiskustannuksista. Kustannuksia muodostui merkittävästi myös ostopalveluista, eli asiantuntijoiden palkkioista infotilaisuuksissa (12 %), ja muista kustannuksista, eli tiedotusmateriaalien ja esitteiden tuottamisesta (10 %).

Hankkeessa tehtiin työtä yhteensä noin 0,7 htv (2025 h = 1htv). Hanke työllisti osa-aikaisesti hanketyöntekijän (Mansikkamäki) ja projektipäällikön (Sarvaala), sekä toimistoassistentin (Laukkanen). Elokuussa 2020 Mansikkamäestä tuli projektipäällikkö hankkeessa.

Budjettiseuranta

	maksettu	maksettu	haetaan	kaikki	Alkuperäinen
	2019	2020	1–6.2021	yhteensä	BUDJETTI*
Palkkakulut	17320,06	14789,07	6532,15	38641,28	33450
Ostopalvelut	6398,17	620	347,2	7365,37	9000
Vuokrat	622,4	60	0	682,4	1200
Kotimaan matkakulut	1059,94	318,89	12	1390,83	4250
Muut kustannukset	1605,07	3354,03	1300,08	6259,18	6500
Flatrate 15%	2598,009	2218,3605	979,82	5796,192	5018
KULUT YHTEENSÄ	29603,649	21360,35	9171,2525	60135,25	59418

*Alkuperäiseen budjettiin on tehty kaksi muutoshakemusta

Huom. taulukossa saattaa olla pyöristyksestä aiheutuvia desimaalivirheitä

4.2 Raportointi ja seuranta

Hankkeen maksuhakemukset tehtiin kaksi kertaa kalenterivuoden aikana. Maksuhakemuksen yhteydessä lähetettiin väliraportti. Hankkeen indikaattorit päivitettiin samalla hyrrään.

Muutoshakemuksia tehtiin kaksi kertaa, joilla haettiin lisää aikaa hankkeelle. Hakemukset tehtiin joulukuussa 2019 ja kesäkuussa 2020.

Hankkeelle koottiin ohjausryhmä, joka seurasi hankkeen etenemistä ja toimi tukena hankkeen toteuttajille. Ohjausryhmän kokouksia pidettiin 1–3 kertaa vuodessa, joissa esiteltiin hankkeessa tehdyt toimenpiteet, tulevat suunnitelmat ja taloustilanne.

Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava:

Heini Katajisto, Mhy Päijät-Häme, metsänomistaja

Juha Vornanen, projektipäällikkö, Suomen metsäkeskus

Jenni Kunnaala, toiminnanjohtaja, järjestöpäällikkö, ProAgria Etelä-Suomi

Eija Vuorela, asiantuntija, Youngfour Oy

Pauliina Silva, luonnontuotealan yrittäjä, Luontoemo

Timo Kukkonen, kehittämispäällikkö, Hämeen ELY-keskus (varalla Antti Pitkänen)

Mari Sarvaala, hankkeen projektipäällikkö ja ohjausryhmän sihteeri 31.7.2020 saakka

Tiina Mansikkamäki, hankkeen työntekijä, projektipäällikkö ja ohjausryhmän sihteeri 1.8.2020 alkaen.

Hankkeen ohjausryhmä kokoontui yhteensä viisi kertaa: 24.1.2019, 4.6.2019, 17.12.2019, 17.12.2020 ja 31.5.2021.

6. Tulosten arviointi ja jatkotoimenpiteet

Pääpaino hankkeessa oli tiedottamisella luonnontuotteiden hyödyntämismahdollisuuksista ja luomukeruualueiden sertifiointista. Tiedottamista tehtiin hyvin monipuolisesti ja sillä tavoitettiin suuri määrä metsänomistajia, ja myös sidosryhmien edustajia, luonnontuotealan yrittäjiä ja muita luonnontuotteista kiinnostuneita. Hanke sai hyvin näkyvyyttä heti alkuvaiheessa, kun lehdistötiedote meni läpi muun muassa Etelä-Suomen Sanomiin ja Aarre- lehteen. Hankkeen sähköpostilistalle saatiin kerättyä miltei 200 henkilön sähköpostiosoitteet.

Metsänomistajille jaettiin tietoa eri luonnontuotteiden hyödyntämisestä hyvin monipuolisesti eri tiedotuskanavien kautta ja infotilaisuuksissa. Infotilaisuuksissa oli alustajina asiantuntijoita ja luonnontuotealan yrittäjiä. Vuoden 2019 infotilaisuuksissa syntyikin tehokkaasti verkostoitumista metsänomistajien ja luonnontuotealan yrittäjien välille. Myös hanketyöntekijän osallistuminen sidosryhmien tilaisuuksiin oli tehokas tapa verkostoitua ja kertoa hankkeesta. Covid-19- epidemia vauhditti etätiedotusta. Luonnontuotteista koottiin kattavia uutiskirjeitä ja muutamista luonnontuotteista tuotettiin opastusvideot.

Hankkeen alussa kerättiin tietoa eri luonnontuotteista ja niistä valittiin parhaiten alueellemme sopivat luonnontuotteet. Hankkeessa päätettiin keskittyä tuotteisiin, joiden keruu vaatii metsänomistajan luvan. Näitä tuotteita metsänomistajat pääsevät hyödyntämään parhaiten. Infotilaisuuksissa käsiteltiin kattavasti taloudellisesti kiinnostavia luonnontuotteita ja niihin saatiin mukaan asiantuntijoiden lisäksi luonnontuotealan yrityksiä. Metsänomistajat, ja muut ryhmät, saivat hankkeessa kerättyä tietoa monien eri kanavien kautta. Hankkeen materiaalit ovat saatavilla mhy:n kotisivulla hankkeen omalla sivulla hankkeen päätyttyäkin.

Tiedotus luomukeruualueiden sertifiointista oli osittain haasteellista, koska hankkeen alussa ruokavirasto oli tekemässä tulkintamuutoksia sertifiointin käytännön toteutukseen. Hankkeessa päätettiin keskittyä tilakohtaiseen sertifiointimalliin, jossa metsänomistaja liittyy itse luomuvalvontaan. Tässä mallissa metsänomistaja voi myydä luonnontuotteita luomuna, tai myydä keruuoikeuksia luomuna kerättäville tuotteille. Hankkeen aikana selvisi, että selvittäjämallilla tehtävään luomukeruualueiden sertifiointiin ei ole tällä hetkellä suurta kysyntää alueellamme. Selvittäjämallin huono puoli metsänomistajan kannalta on se, että hän ei voi itse saada rahallista hyötyä sertifiointista. Toisaalta siitä ei välttämättä tule ollenkaan kustannuksia. Parhaiten selvittäjämalli sopii julkisyhteisöille maanomistajille, joilla on yleisiä intressejä, kuten elinkeinotoiminnan edistäminen kunnassa tai imagohyödyt. Tilakohtainen luomukeruualueiden sertifiointi kiinnosti niitä metsänomistajia, jotka ovat suunnitelleet myyvänsä itse luonnontuotteita. Luonnontuotteiden kaupallinen hyödyntäminen oli vielä hankkeen aikana suurimmalla osalla suunnitteluasteella ja sertifiointi jäi kustannusten takia suunnitteluasteelle.

Luonnontuoteala on vielä niin uusi ala, että vakiintuneita toimintatapoja ei ole muodostunut. Ratkaisuja tarvitaan raaka-aineen hankintaan, sen käsittelyyn ja logistiikkaan. Kerääjien ja ostajien välille olisi tarvetta väliportaalle, joka organisoisi keruun ja välittää ostajalle raaka-ainetta. Väliporras toisaalta syö toiminnan kannattavuutta. Kerääjien saamat palkat ovat melko alhaisia.

Yksi vaihtoehto olisi osuuskuntatoiminta. Se vaatii aktiivisuutta ja viitseliäisyyttä kerääjiltä. Metsänhoitoyhdistys voisi olla mukana toiminnassa kevyellä panostuksella esimerkiksi etsimällä keruukohteita. Metsänhoitoyhdistyksen ylivoimainen etu on alueensa ja metsänomistajien hyvä tuntemus. Hankkeen aikana saatiinkin kiitosta siitä, että metsänhoitoyhdistys on lähtenyt mukaan selvittämään luonnontuotteiden hyödyntämismahdollisuuksia.

Hankealueella toimivien yritysten vähäisyys ja pienet ostomäärät jarruttavat luonnontuotealan kehitystä. Hankkeen aikana alueelle on tullut neljä uutta luonnontuotealan yritystä, jotka jalostavat luonnontuotteita. Luonnontuotteiden ostomäärien odotetaan kasvavan. Luonnontuotteita voitaisiin kerätä Päijät-Hämeessä suurempia määriä, jos alueella olisi käsittelyyn mahdollisuuksia, kuten isoja kuivureita. Luonnontuotteiden laajempi keruu onnistuisi myös kiertävien ostopisteiden kautta. Vuonna 2020 Päijät-Hämeessä olikin sienten ja marjojen ostopisteitä usealla paikkakunnalla.

Hankkeessa ei kehitetty keruun organisointia alueella toimivien luonnontuotteiden ostajien vähyyden vuoksi. Hankkeessa suunniteltiin mahlan keruun pilotointia vuonna 2020, mutta se päätettiin lopulta toteuttaa erillisessä hankkeessa. Ehdimme kuitenkin kysellä mahlan kerääjiä. Yhteydenottoja tuli noin kymmenen. Tämäkin osoitti sen, että alueellamme on kiinnostusta luonnontuotteiden keruuseen, mutta kiinnostus konkretisoituu vasta kun tulee oikea mahdollisuus tuotteiden myyntiin.

Hankkeen tuloksena syntyi kaksi uutta hanketta, jotka keskittyvät mahlaan ja toinen hanke myös muihin koivun tuotteisiin. Päijät-Hämeen liiton (AKKE- rahoitus) rahoittamassa hankkeessa ”Mahlaa metsästä markkinoille” pilotoidaan mahlan keruuta ja jatkojalostusta. Maaseuturahaston rahoittamassa hankkeessa luodaan koivun luonnontuotteille alueellinen tuotantoketju, selvitetään mahlan laatuvaatimuksia ja reunaehtoja, selvitetään koivun tuotteiden liiketoimintamahdollisuuksia ja tuotetaan julkista tietoa koivun tuotteiden hyödyntämiseen.

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä muun muassa Koulutuskeskus Salpauksen ja Asikkalan 4H-yhdistyksen kanssa. Koulutuskeskus Salpauksessa pidettiin kolme luonnontuote- ja luomukeruualueiden sertifiointi- infotilaisuutta luonnonvara-alan opiskelijoille. Vuonna 2021 opiskelijat keräsivät ensimmäistä kertaa mahlaa ja he ovat suunnitelleet myös muun muassa kuusenkerkän keruuta. Vuonna 2020 hankkeessa oli mukana harjoittelija Salpauksesta. Asikkalan 4H-yhdistys on hakenut hankerahoitusta villiyrtytien keruun ja tuotteistamisen kehittämiseen.

Allekirjoitukset

Asikkalassa 10.7.2021

Tiina Mansikkamäki
Vs. projektipäällikkö, Mhy Päijät-Häme

Vakuudeksi

Jari Yli-Talonen
Johtaja, Mhy Päijät-Häme

Seppo Sorjonen
Hallintopäällikkö, Mhy Päijät-Häme